

Egry József (1883-1951)

Baltoni tájfákkal, 1938-40 körül

Olajpasztell, papír, 73x102 cm

Jelmezze jobbra lent:

Egry József-Badacsony

VÉDETT

Kiállítva:

- Egry József-emlékkiállítás. Magyar Nemzeti Galéria, 1971. december - 1972. február, katalógus: 157.

Proveniencia:

- Az 1960-70-es években Seres Béla gyűjteményében (Láncz 1980. katalógus: 424.), majd az 1980-as évek elejétől budapesti magántulajdonban.

Kikiáltási ár: 8 500 000 Ft

Egry József: Vihar a Balatonon, 1921 körül

Egry József: Badacsony

Egry József: Badacsonyi dombok

Egry és a Balaton

„Életem egyik legnagyobb élménye volt az az éjszaka, mikor a halászokkal először kimentem a vízre. Semmi más nem láttam, csak a gyönyörű csillagos eget és a tükröződő vizet, a ladi könnyen ringott velünk, s valami remegő pára összekötötte körülöttem az eget és a vizet, s ekkor úgy éreztem, hogy valahol a végtelenség közepén vagyok, s ennek az éjszakának az átélése újra a kezembe adta ez ecsetet.” - emlékezett vissza Egry József egy Kassák Lajossal folytatott beszélgetés során, mely 1942-ben jelent meg a *Vallomások 15 művészről* című kötetben (közölve: Fodor-Szabó 1980., 66-67. oldal). Egry súlyos tüdőgyulladás után, lábadozó katonaként került 1916-ban a Balaton mellé, a Badacsonyi Kisegítő Kórházba, utókezelésre. Itt ismerkedett meg az önkéntes ápolónőként itt dolgozó Vizkeletyné Pauler Juliskával, aki korábbi férjét elhagyva 1918-ban a felesége, haláláig leghűségesebb támogatója lett. A házasság anyagi függetlenséget, nyugodt otthont teremtett az addig igen sokat nélkülöző művész számára. Egryék a húszas évek közepétől - bár Budapesten is tartottak fenn lakást - a hegyre költöztek, a nádfedeles kis préházat egy a Balatonra nyíló szerény műteremmel bővítették ki. Ebben az inspiráló környezetben, a természet közelségében születtek az 1930-as évek folyamán a művész legfontosabb alkotásai, melyeket a korszak legjelentősebb gyűjtői és a művész barátai - Fruchter Lajos, Radnai Béla, Oltványi Ártinger Imre, Cseh-Szombathy László és Folly Róbert - vásároltak meg.

Egy sajátos technika: az "olaj-tempera"

Az 1920-as évek elejétől Egry sajátos technikát kísérletezett ki, a hagyományos olajjal kombinált pasztell a következő két évtizedben festett képeinek az egyik legfontosabb technikájává vált. A korábban használt olajfesték „vastagságával, zsírosságával nem teszi lehetővé a finom átmeneteket, az atmoszférikus hatások gyors és pontos rögzítését, a csapongó képzelet, a fény és szín tűnékeny természetének megragadását” - elemzte Egry új módszerét Horváth Béla a művészről írt tanulmányában. „Korábban már használta a pasztellt, ezt a könnyű, omlelkony, finom anyagot, mellyel könnyebb követni a fény cikázását, a lélek mozdulásait, az atmoszféra változásait. E két anyag és technika egyesítésére szánta el magát, kialakítva ezzel jellegzetes, egyéni technikáját: az olajpasztell, mellyel az átetszőséget csakúgy sikerült biztosítani, mint a színek tömörítését, a szín kicsattanó erejét csakúgy, mint a légies finomságokat. A vízfesték vékonyságúvá hígított olajszíneit pasztellel festi vagy tömöríti, de van úgy is, hogy egymás-mellettiségben használja harmonizálva vagy ellentétbe állítva őket. Anyagát sávosan vagy foltokban, rajzolva vagy szétdőrgölve viszi a papírosra, nemegyszer különös, ritmikus elrendezésben” (Horváth 1959. 294. oldal). Egry olaj-pasztell képeihez igen jó minőségű anyagokat, festékeket, papírokat használt. *Baltoni tájfákkal* című alkotása kiváló - szárazbéllyegzővel hitelesített -, német gyártmányú papírra készült, olaj alapozással, akvarellal és pasztellel „gazdagon festve”. Az atmoszférikus hatások megjelenítésének adekvát eszközévé vált a finomabban vagy tömörebben, sok esetben több rétegben, érzékenyen felhordott pasztell, melynek hamvasságát, bársonyosságát a végleges fixálás elhagyásával őrizte meg a művész.

A badacsonyi horgászpardon

Egry művészetének legfontosabb témájává, képeinek kifogyhatatlan ihletőjévé a Balaton, illetve a Badacsony-környék vált. Szenvédélyes horgász volt, a hozzá látogató ismerősök, barátok sokszor találtak rá a vízen csónakjában, a mólón, vagy a part közelében épített padján csendes szemlélődés közben. Alakját a jóbarát Keresztury Dezső idézte meg évtizedekkel később: „Nem az úszóra meredt tehát, mint a horgászok nagy része, hanem miközben ujjai figyeltek, ő a víztükröt nézte-érezte, a nádasokat, a vitorlásokat, a távol evező csónakokat, a felhőket, a Balatonba kúszó hegyek körvonalait, amelyek csodálatos őshüllőkre emlékeztették a madarak szárnyalását, s a levegő mozgását a fényben, a szélben, a párázatban. Itt érlelte meg remekműveinek látomásait. Itt figyelte meg a színek, formák, fények áthatásait, viszonylatait, festői jelentését.” A teremtő magányban vetette papírra egy-egy benyomását, ötletét, gyors, biztos kézzel, a vázlatait is jellemző fölényes rajztudással. Rajzai, kisebb akvarelljei szolgálták alapul nagyobb kompozícióinak, már az ősz folyamán megfestett jelentősebb „dolgainak”. *Baltoni tájfákkal* című képén is a víz felől - a kései képek egy részére igen jellemző, szemből ábrázolt, színpadszerű elrendezésben -, feltehetően a benyúló horgászpadról láttatja a partot szegélyező, sűrű nádas, mögötte az utat kísérő fasorral, a település kimagasló háztetőivel, melyeket hosszasan elnyúló hegyek-dombok kereteznek. Az előtérben az Egry-képek egyik elmaradhatatlan kompozicionális eleme, a parton haladó stafázisfigura, melynek modellje talán éppen Egryért kiáltott, megzavarva a festőt. „A harmadik kiáltásra fordult hátra, dühösen, hallgatást intve: Pszt. Harap! - sutogta rendre utasító eréllyel. Azokra az ötkilós pontyokra, amelyekkel egyszer-mászor megajándékozta a szerencse, szinte büszkébb volt, mint legszebb alkotásaira” (közölve: Éri 1973., 54. oldal). (-ts)

